

*Przemysław Pluskota**

ANALIZA SEKTORA BANKOWEGO NA CYPRZE. EFEKTY I WYZWANIA RESTRUKTURYZACJI

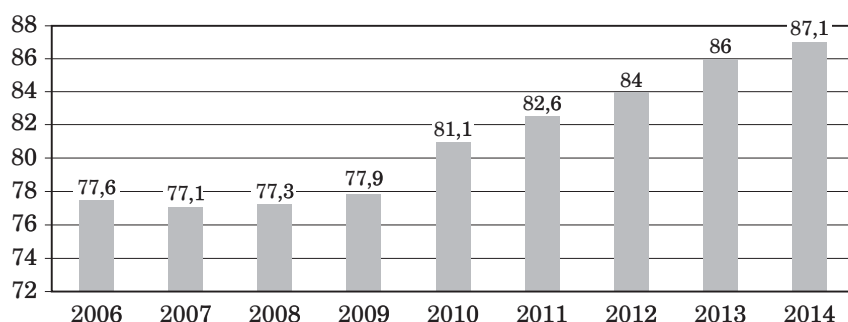
WSTĘP

Gospodarka Cypru mocno odczuła ostatni kryzys finansowy, po okresie niewielkiego wzrostu PKB w latach 2010–2011, w kolejnych – 2012–2014 – charakteryzowała się ujemną dynamiką PKB, by wreszcie w 2015 roku osiągnąć 1,6 proc. wzrost¹. Występujące w niej zawirowania były również efektem słabnącej kondycji sektora bankowego. Cypr od lat był postrzegany jako regionalne centrum usług, głównie finansowych i turystycznych. Odzwierciedleniem tego jest duży udział sektora usług w PKB kraju, który wykazuje tendencję rosnącą, w 2014 r. osiągając niespełna 90 proc. udział (rysunek 1).

Wzrost udziału sektora usług w PKB w głównej mierze został wywołany przyspieszeniem rozwoju rynku finansowego, w tym i bankowego, co na Cyprze nastąpiło po akcesji kraju w struktury Unii Europejskiej i przyjęciu euro. Jednak wysiłki mające na celu stworzenie z wyspy regionalnego centrum usługowego rozpoczęto już w latach 70. XX w. Przyczyniło się do tego wprowadzenie specjalnego reżimu podatkowego korzystnego dla przedsiębiorstw międzynarodowych, stwarzając z wyspy atrakcyjne miejsce prowadzenia działalności i inwestowania kapitału.

* Dr hab. Przemysław Pluskota jest profesorem w Katedrze Bankowości i Finansów Porównawczych na Wydziale Zarządzania i Ekonomiki Usług Uniwersytetu Szczecińskiego.

¹ Bank Światowy (<http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators>).

Rysunek 1. Udział sektora usług w PKB Cypru w latach 2006–2014 (%)

Źródło: Bank Światowy (<http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators>).

Celem artykułu jest charakterystyka sektora bankowego na Cyprze i analiza sytuacji finansowej, jego przemiany i restrukturyzacja oraz perspektywy i wyzwania, jakie pojawią się przed bankami. Podobnie jak w innych krajach, sektor bankowy Cypru przeszedł znaczące zmiany, będące efektem zawirowań na globalnym rynku finansowym. Wszystkie zmiany wpłynęły na działalność instytucji finansowych, ich rentowność i efektywność oraz ukształtowały nowy porządek na rynku.

1. GENEZA I EWOLUCJA SEKTORA BANKOWEGO NA CYPRZE

Sektor bankowy na Cyprze ma długą tradycję, sięgającą czasów kolonialnych. Początkowo banki były kontrolowane przez obcokrajowców. Pierwszym bankiem na wyspie był Ottoman Bank utworzony w 1864 roku przez Francuzów i Brytyjczyków, który pierwszy oddział otworzył w Larnace. Jego główną aktywnością było finansowanie rolnictwa, a w latach 1878–1963 bank ten pełnił funkcje banku centralnego rządu kolonialnego². Inne funkcjonujące w tamtych czasach banki zagraniczne to: Bank of Athens (1893), National Bank of Greece (1902), Ionian Bank (1926) oraz Barclays Bank (1937). Pierwszymi instytucjami kontrolowanymi przez kapitał cypryjski były kasy oszczędnościowe, które pojawiły się na początku XX wieku. Należały do nich: Nicosia Savings Bank (1899), Popular Savings Bank of Limassol (1901) oraz Nicosia Savings Box (1901), który zmienił nazwę na Nicosia Moslem Savings Bank, a następnie The Nicosia Turkish Bank Ltd. Do 1974 r. na wyspie działalność prowadziły banki, w których dominował kapitał turecko-cypryjski i turecki – Nicosia Turkish Bank Ltd., Cyprus Turkish Cooperative Central Bank LTD oraz Türkiye İş Bankasi. W 1963 roku na mocy *The Central Bank*

² A. Orphanides, G. Syrichas, *The Cyprus economy, Historical Review Prospects Challenges*, Central Bank of Cyprus, 2012, s. 267.

of Cyprus Law oraz konstytucji utworzono bank centralny – *The Central Bank of Cyprus* (CBC), jako autonomiczną instytucję nadzorującą sektor bankowy. Wcześniej nie było żadnych ram instytucjonalnych i regulacyjnych odnoszących się do prowadzenia działalności bankowej³.

Wydarzeniem w rozwoju sektora bankowego na Cyprze było wydanie w 1922 roku *Company Law*, na mocy którego wiele kas oszczędnościowych zmieniło status prawny na spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, co spowodowało znaczny rozwój ich działalności. Sektor spółdzielczy, aktywny od początku 1900 roku, jest integralnym elementem rynku bankowego. Jego centralnymi podmiotami są wspomniane Spółdzielcze Instytucje Kredytowe (Co-operative Credit Institutions – CCI), nad którymi nadzór sprawuje *The Co-operative Central Bank*, założony w 1937 roku⁴.

Na przestrzeni lat sektor instytucji kredytowych na wyspie przeszedł wiele przeobrażeń, notując w ostatnich latach znaczny rozwój, zarówno instytucjonalny, jak i produktowy. Znaczącym elementem tego rozwoju, wpływającym na jego strukturę, było kupowanie przez banki cypryjskie instytucji kontrolowanych przez kapitał zagraniczny. Do takich transakcji należy zaliczyć kupno w 1982 roku cypryjskiej części Standard Chartered Bank przez Bank of Cyprus. W 1983 roku Laiki Bank wykupił Grindlays Bank, a Hellenic Bank przejął w 1996 roku Barclays Bank⁵.

Sektor bankowy odegrał znaczącą rolę w rozwoju wyspy, ale również był przyczyną jej kłopotów w latach 2011–2013. Banki spełniające rolę głównych pośredników finansowych zasilają gospodarkę dzięki rozbudowanej sieci placówek, ale jednocześnie agresywnie ze sobą konkurowały⁶. W efekcie tych zjawisk oraz zmian legislacyjnych wynikających z przystąpienia do Unii Europejskiej oraz do strefy euro banki rozwinęły się do rozmiarów kilkakrotnie przekraczających wartość wytworzonej na wyspie produkcji. W szczytowym momencie aktywa sektora bankowego ponad siedmiokrotnie przekraczały wartość PKB tego kraju (zob. rysunek 2). Wszystko to miało służyć zbudowaniu regionalnego centrum finansowego i dywersyfikacji dochodów.

Przed okresem przemian sektor finansowy był znaczącą gałęzią cypryjskiej gospodarki, w efekcie gwałtownego rozwoju działalności banków przyczyniając się do znacznego skoku gospodarczego kraju. Przejawem tego rozwoju i jego niekon-

³ *Ibidem*, s. 268.

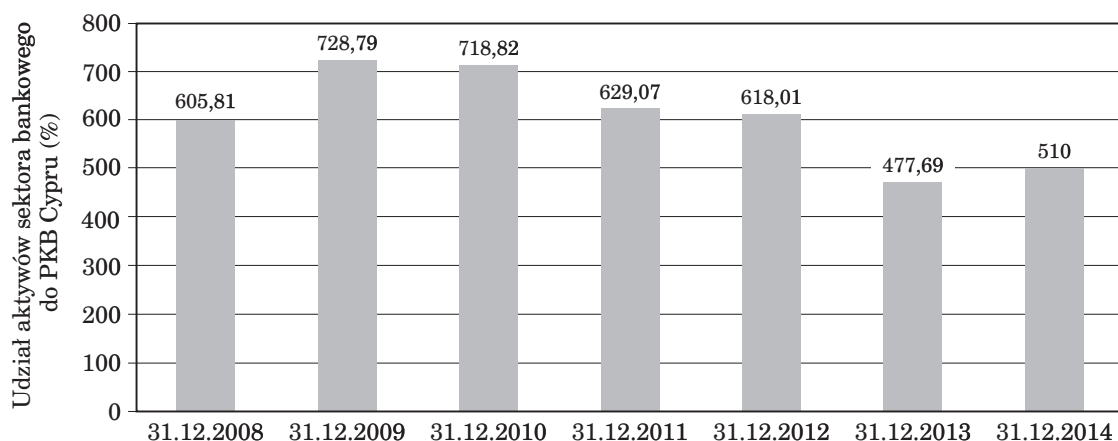
⁴ *The Co-operative Central Bank* został założony na Cyprze w 1937 roku, zgodnie z artykułem 11 prawa spółdzielczego spółek z 1923 i 1937 roku, a działalność rozpoczął w 1938 r. Jest ona regulowana przez prawo spółdzielcze z 1985 r. oraz prawo bankowe. Bank ten ma także licencję banku centralnego Cypru na prowadzenie działalności kredytowej.

⁵ A. Orphanides, G. Syrichas, *The Cyprus economy...*, *op. cit.*, s. 270.

⁶ L. Georgiadou, *The financial sector in Cyprus: structure, performance and main developments*, [w:] Ch. Thimann (red.), *Financial Sectors in EU Accession Countries*, European Central Bank, July 2002, s. 52.

trolowanego rozrostu był arbitraż regulacyjny wspomagany korzystnym systemem podatkowym oraz relatywnie wysokim oprocentowaniem depozytów bankowych⁷. Doprowadziło to do „nadmuchania” aktywów banków, które zaczęły kilkakrotnie przekraczać możliwości gospodarki.

Rysunek 2. Rozmiar sektora bankowego na Cyprze w latach 2008–2013

Źródło: National Data on Banking Sector, The Central Bank of Cyprus, http://www.centralbank.gov.cy/nqcontent.cfm?a_id=8088 (02.02.2016), Report on financial structures, October 2015, European Central Bank, s. 55.

Z uwagi na uwarunkowania historyczne gospodarka cypryjska wykazuje silne związki z gospodarką grecką. Banki greckie obecne były (są) na wyspie, ale również banki cypryjskie wykazywały silną interakcję ze swoim większym sąsiadem, czego przejawem było inwestowanie w greckie obligacje skarbowe i aktywna polityka kredytowa w kierunku greckich przedsiębiorstw.

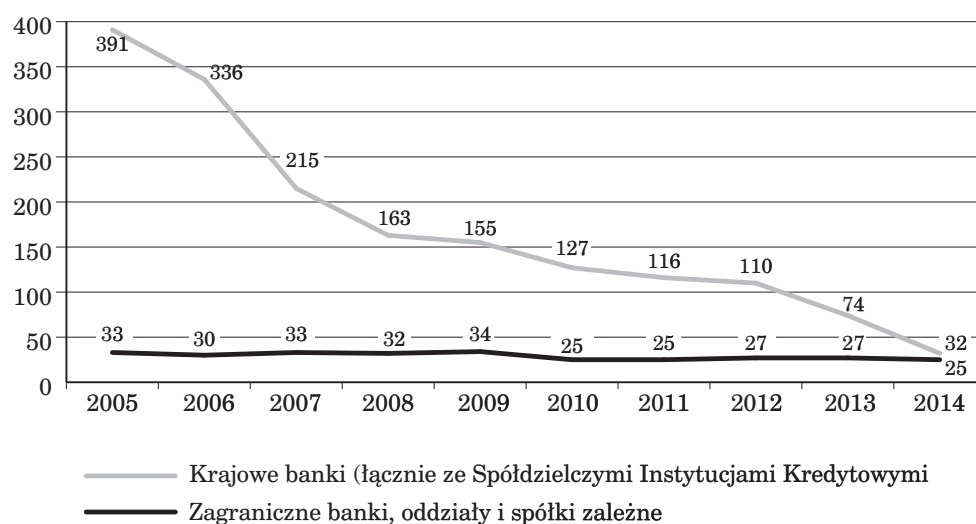
Cypryjski sektor bankowy można podzielić na trzy główne elementy, które są jego filarami i stanowią o jego sile. Pierwszą grupą są banki krajowe, które z czasem zaczęły ekspansję za granicę, głównie na rynek grecki⁸. Kolejny to zagraniczne instytucje, które zarejestrowały swoje banki na wyspie lub prowadzą działalność za pomocą oddziałów oraz przedstawicielstw. Zaliczyć do nich można zarówno instytucje z krajów Unii Europejskiej, jak i państw trzecich. Wśród banków zagranicznych, ze względów historycznych, dominują podmioty greckie. Trzecim filarem jest sektor spółdzielczy, z głównym graczem Cooperative Central Bank (CCB), który jest gwarantem depozytów i innych zobowiązań dla poszczególnych Cooperative Credit Institutions (CCI). Od 2005 roku zauważalne jest gwałtowne zmniejszenie

⁷ I. Pruchnicka-Grabias, *Przyczyny kryzysu bankowego na Cyprze*, http://ec.europa.eu/polska/news/opinie/130703_cypr_pl.htm (dostęp: 2.02.2016).

⁸ C. Stephanou, *The Banking System in Cyprus: Time to Rethink the Business Model?* Cyprus Economic Policy Review 2011, Vol. 5, No. 2, s. 123–124.

liczby krajowych banków. Na koniec 2014 roku na Cyprze działalność prowadziło 57 podmiotów, z czego 32 to krajowe banki, a 25 zagraniczne, oddziały lub spółki zależne (zob. rysunek 3).

Rysunek 3. Liczba instytucji kredytowych na Cyprze w latach 2005–2014

Źródło: www.centralbank.gov.cy (dostęp: 2.02.2016) – dane za lata 2005–2009; Report on financial structures, October 2015, European Central Bank, s. 59 – dane za lata 2010–2015.

2. ANALIZA SEKTORA BANKOWEGO NA CYPRZE

Cel każdej analizy określa jej zakres i stosowane metody. Do najpowszechniej stosowanych sposobów wspomnianych ocen można zaliczyć proste analizy sprawozdań finansowych, analizy z wykorzystaniem typowych wskaźników finansowych, wykorzystujące metody wielokryterialne i agregatowe, czy szczegółowe analizy wykorzystujące zaawansowane metody matematyczno-statystyczne⁹.

W celu dokonania analizy i oceny sytuacji majątkowo-finansowej sektora bankowego należy wykorzystać dane zawarte w sprawozdaniach finansowych. Dobór i wykorzystanie odpowiednich instrumentów uzależnione jest od grup zainteresowanych kondycją finansową banków. W zależności od ich oczekiwań wybierane są odpowiednie instrumenty analizy kondycji banku i sektora bankowego. Podział polega na wyróżnieniu m.in.: analizy struktury i dynamiki poszczególnych wielkości prezentowanych w sprawozdaniu finansowym banku, tradycyjnej analizy wskaźnikowej, analizy jakościowej, analizy odwołującej się do wyceny i koncepcji wartości dodanej, analizy efektywności z uwzględnieniem ponoszonego przez bank ryzyka, czy analizy

⁹ M. Proniewski, W. Tarasiuk, *Zarządzanie instytucjami kredytowymi. Strategie, modele biznesowe i operacyjne*, Wydawnictwo C.H.Beck, Warszawa 2012, s. 159.

efektywności w odniesieniu do oferowanych usług, obsługiwanych segmentów klientów, wykorzystywanych kanałów dystrybucji¹⁰. Niezależnie od odbiorców najczęściej stosowanymi sposobami oceny są: wstępna analiza sprawozdań finansowych, analiza poszczególnych grup wskaźników finansowych, systemy wczesnego ostrzegania czy metoda mieszana, obejmująca wstępną analizę sprawozdań finansowych i analizę wskaźnikową. Wstępna analiza sprawozdań finansowych polega na „czytaniu” głównych sprawozdań banku i zwróceniu uwagi na podstawowe wielkości zawarte w bilansie i rachunku zysków i strat. Pozwala ona wstępnie zidentyfikować pozytywne oraz negatywne zjawiska w działalności banku i obejmuje m.in. analizę pionową (struktury) i poziomą (dynamiki)¹¹. Na potrzeby artykułu przeprowadzono analizę struktury i dynamiki wielkości prezentowanych w bilansie i rachunku zysków i strat sektora bankowego na Cyprze w latach 2005–2015.

W 2014 roku na jedną instytucję kredytową przypadało prawie 15 tys. obywateli (14 956), na jedną placówkę 1 386 osób, a na jeden bankomat 1 298 osób, z kolei na jednego zatrudnionego w banku było to 78 osób (zob. tabela 1). Analizując posiadane przez banki aktywa przypadające na jednego pracownika, było to 8 320 euro aktywów¹². Natomiast według danych Banku Światowego na koniec 2014 roku na Cyprze było 37,7 oddziałów bankowych oraz 53,13 bankomatów na 100 tys. mieszkańców, podczas gdy w strefie euro wielkości te kształtowały się odpowiednio: 28,0 i 80,79¹³.

Na wyspie bardzo aktywne są banki zagraniczne, prowadzące działalność w różnej formie prawnej, otwierające swoje przedstawicielstwa czy oddziały. Szczególną pozycję, z uwagi na uwarunkowania historyczne i bliskość zajmują banki greckie. Instytucje te wpisały się w światowy trend konsolidacji działalności bankowej, również na Cyprze powstały banki „zbyt duże, by upaść”, i co gorsza – zbyt duże, by je ratować. Struktura sektora bankowego wykazuje tendencję, by stać się bardziej skoncentrowaną, podobnie jak w kilku innych krajach, przeprowadzających głębokie procesy restrukturyzacji sektorów bankowych, jak Grecja, Irlandia czy Hiszpania¹⁴. Udział pięciu największych banków w aktywach całego sektora w latach 2005–2014 oscylował w granicach 60%.

Analiza dynamiki i struktury aktywów ukazuje coraz lepszą kondycję sektora do 2010 roku. Po tym okresie w wyniku kryzysu finansowego wartość aktywów zaczęła spadać, z jednoczesnym zmniejszeniem wartości i udziału instytucji z Unii Europejskiej (por. rysunek 4). Od 2010 roku zaczęło rosnąć znaczenie banków spoza Unii Europejskiej, kosztem tych z Unii. O zwiększającym się udziale banków

¹⁰ A. Gospodarowicz, A. Nosowski (red.), *Zarządzanie instytucjami kredytowymi*, Wydawnictwo C.H.Beck, Warszawa 2012, s. 221.

¹¹ M. Zaleska (red.), *Współczesna bankowość*, Difin, Warszawa 2008, s. 599–600.

¹² Report on financial structures, European Central Bank, October 2015, s. 23.

¹³ World Development Indicators: Financial access, stability and efficiency, 2015 States and Markets, www.worldbank.org

¹⁴ Banking Structures Report, European Central Bank, October 2014, s. 15.

z krajów trzecich w aktywach ogółem świadczą również dane Europejskiego Banku Centralnego (zab. rysunek 5). Potwierdza to tezę o rosnącym znaczeniu tych instytucji i coraz mniejszym udziale banków (spółki zależne, oddziały) z UE, które wycofując się z wielu krajów, skupiły swoją działalność na rynkach macierzystych. Pomimo tego rynek bankowy na Cyprze zdominowany jest przez banki krajowe, które na koniec 2015 roku posiadały 64% udział w aktywach sektora. Na rynku funkcjonują cztery instytucje kredytowe bezpośrednio nadzorowane przez EBC w ramach SSM reprezentujące 77,1% aktywów sektora bankowego¹⁵.

Tabela 1. Wskaźniki charakteryzujące sektor bankowy na Cyprze w latach 2005–2014

Rok	Liczba mieszkań-ców przypa-dająca na instytucję kredytową	Liczba mieszkań-ców przypa-dająca na oddział bankowy	Liczba mieszkań-ców przypa-dająca na ATM	Liczba mieszkań-ców przypa-dająca na pracownika	Aktywa przypa-dające na pracownika banku (w tys. EUR)
2005	1 938	797	1 761	70	5 500
2006	2 292	818	1 534	71	6 860
2007	3 663	855	1 474	70	8 076
2009	5 148	858	1 300	64	11 138
2012	6 375	1 009	1 219	68	9 969
2013	8 585	1 271	1 231	78	8 103
2014	14 956	1 386	1 298	78	8 320

Źródło: Banking Structures Report, Raporty w latach 2006–2015, European Central Bank.

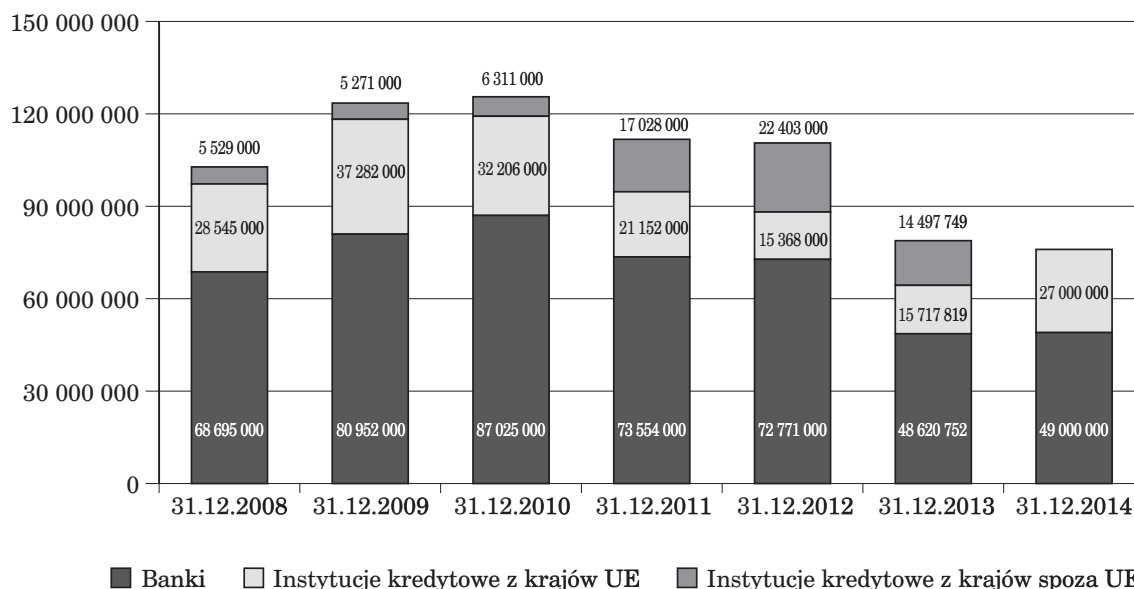
Kryzys w Grecji i pośrednio światowy kryzys finansowy spowodowały znaczący spadek wartości aktywów sektora, w tym banków cypryjskich, o ponad 30%, co zostało wywołane ograniczeniem działalności kredytowej oraz spadkiem płynności (w 2013 roku w 50% spadek wartości depozytów oraz jego kontynuacja w latach kolejnych). Wpływ na to miała sytuacja gospodarcza Grecji oraz zamiary obciążenia zgromadzonych w bankach depozytów jednorazowym podatkiem¹⁶. Problem

¹⁵ Financial Stability Report, 30 September 2015, Central Bank of Cyprus, Nicosia-Cyprus, 2015, s. 17.

¹⁶ W wyniku problemów finansowych Grecji i znacznego zaangażowania banków cypryjskich w obligacjach greckiego rządu banki na Cyprze stanęły w obliczu bankructwa. Jednym z pomysłów uzdrowienia sektora bankowego i poprawienia jego kondycji była chęć obłożenia depozytów

ten swoje korzenie ma w protekcyjnej polityce jeszcze przed wstąpieniem do Unii Europejskiej, kiedy to sektor bankowy był zyskowny, dzięki czemu zapewniał gospodarce niezbędne kredyty. Pomimo przyrostu bazy kredytowej do 2012 roku, będącej podstawowym składnikiem majątku generującym przychody odsetkowe, przeznaczenie tego kredytu nie było optymalne.

Rysunek 4. Wartość aktywów sektora bankowego na Cyprze w zależności od rodzaju instytucji w latach 2008–2014 (w tys. euro)^a

^a W 2014 roku dostępne były informacje w podziale na banki krajowe i instytucje kredytowe z krajów UE.

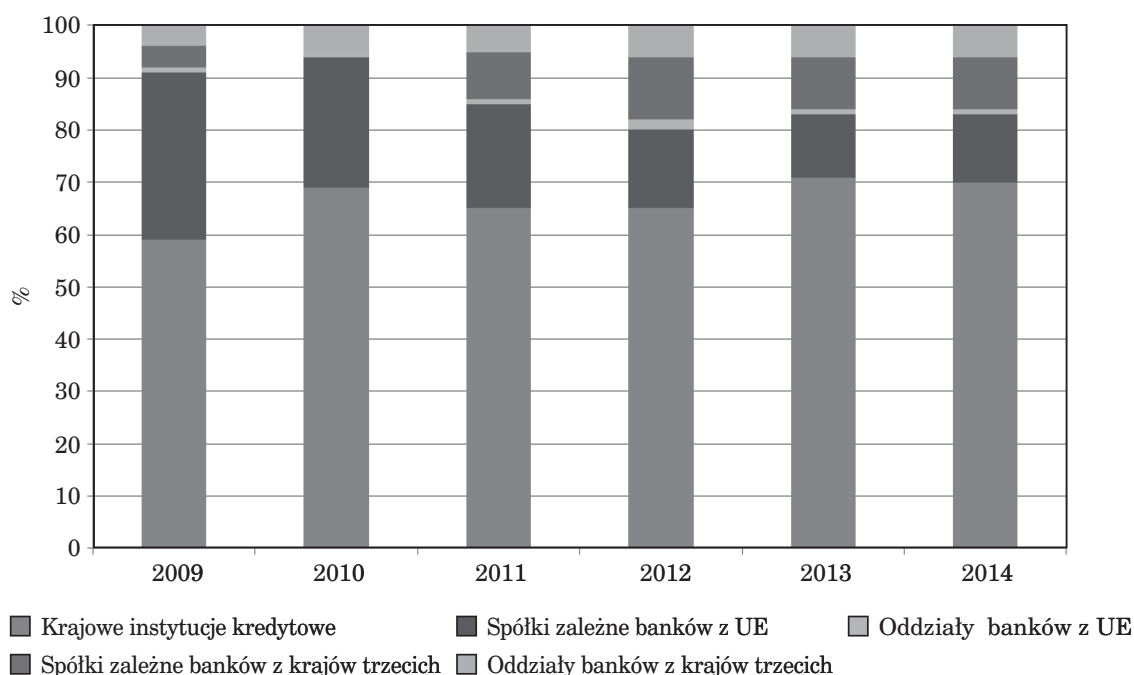
Źródło: National Data on Banking Sector, <http://www.centralbank.gov.cy> (dostęp 03.02.2016); Report on financial structures, European Central Bank, October 2015, s. 60.

Banki znaczne wartości strumieni pieniężnych w postaci kredytów alokowały głównie na rynek nieruchomości, skierowane one były do gospodarstw domowych i instytucji niefinansowych. Z uwagi na regulacje lokalne instytucje kredytowe nie mogły konkurować ceną kredytów, dlatego robiły to zwiększając jakość obsługi, w tym również rozwijały sieci oddziałów¹⁷.

jednorazowym podatkiem ratunkowym na poziomie 6,75%. W efekcie rząd w Nikozji wyraził stanowczy sprzeciw i do jego wprowadzenia nie doszło. Inną bolesną konsekwencją kryzysu była konieczność uzyskiwania zgody przez przedsiębiorców chcących dokonać zagranicznej transakcji przekraczającej 2 mln euro. Ograniczenie to zostało wprowadzone w marcu 2013 r. i obowiązywało do połowy stycznia 2015 r. Ograniczenia kapitałowe objęły także osoby prywatne, które za granicę mogły początkowo wywozić 10 tys. euro (M. Kośka, *Cypr nie powtórzył greckiego scenariusza*, www.obserwatorfinansowy.pl, 20.04.2015).

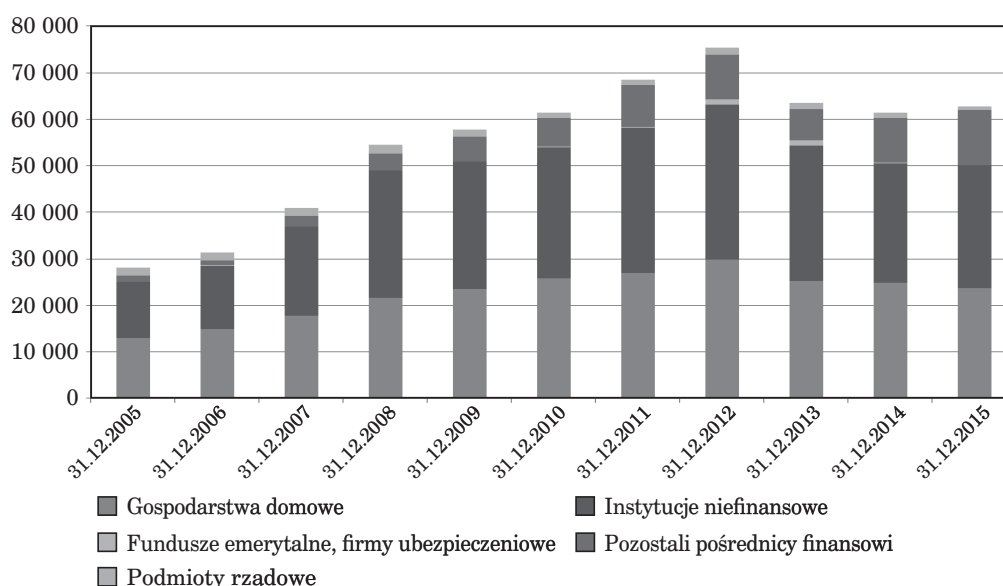
¹⁷ K. Phylaktis, *The Cyprus Debacle: Implications for the European Banking Union*, Emerging Markets Group Working Paper Series, September 2015, s. 6–7.

Rysunek 5. Struktura aktywów sektora bankowego Cypru w latach 2009–2014

Źródło: Report on financial structures, European Central Bank, October 2015, s. 62–64.

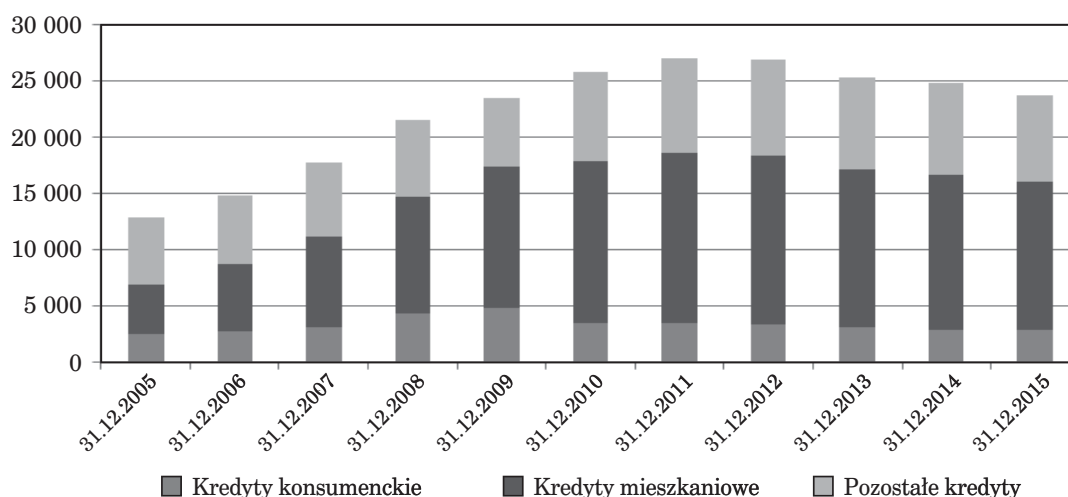
Rysunek 6. Podmiotowa charakterystyka portfela kredytowego banków na Cyprze w latach 2005–2015 (w tys. euro)

Źródło: Monetary and Financial Statistics, Central Bank of Cyprus, November 2009; Monetary and Financial Statistics, Central Bank of Cyprus, January 2016.

Analizując strukturę podmiotową portfela kredytowego, widać dominację sektora niefinansowego (gospodarstwa domowe i przedsiębiorstwa), co świadczy o uniwersalnym charakterze banków (por. rysunek 6). Wydaje się to dość naturalne, jednak w momencie spowolnienia gospodarczego, mającego odzwierciedlenie na rynku pracy, bardzo niekorzystnie wpłynie na kondycję kredytodawców. Według kryterium celu udzielenia kredytu, zauważalna jest dominacja kredytów mieszkaniowych dla gospodarstw domowych (por. rysunek 7). Na Cyprze powtórzył się scenariusz pisany przez inne kraje europejskie (Irlandia, Hiszpania), zgodnie z którym finansowany przez banki rynek mieszkaniowy w pierwszej kolejności rozpętał gospodarki, zwiększając popyt na mieszkania, a chwilą spowolnienia wywoływał turbulencje nie tylko na rynku mieszkaniowym, ale przede wszystkim w sektorze bankowym, a w sytuacji gdy banki zwracały się o pomoc do rządów, również kryzys fiskalny.

Rysunek 7. Struktura portfela kredytowego w latach 2005–2015 (w tys. euro)

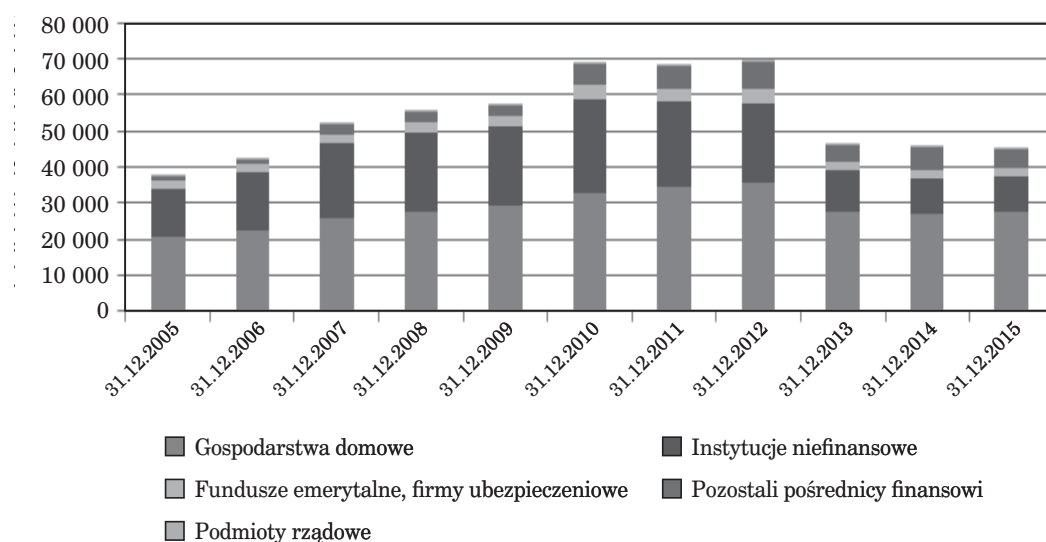
Źródło: *Monetary and Financial Statistics*, Central Bank of Cyprus, November 2009; *Monetary and Financial Statistics*, Central Bank of Cyprus, January 2016.

Przeprowadzając analizę sektora bankowego na Cyprze, należy wspomnieć również o strukturze depozytów. W całym analizowanym okresie dominują depozyty gospodarstw domowych (por. rysunek 8), wśród których najwięcej zdeponowali obywatele innych państw, kuszeni atrakcyjnym oprocentowaniem i liberalną polityką podatkową.

Dane te świadczą o otwartości banków, które przyciągały klientów, dzięki czemu skumulowana wartość depozytów z roku na rok wykazywała tendencję wzrostową, aż do 2013 roku. Rosnąca wartość depozytów i narastająca różnica z wartością udzielonych kredytów (por. rysunek 9) zachęcała banki do inwestowania, także poprzez rozszerzanie swojej działalności poza granicami Cypru. Popularnym kierunkiem była Grecja, w której cypryjskie banki posiadały znaczne ekspozycje, głównie w instrumentach dłużnych (rządowych). Wraz z pojawieniem się kłopotów Grecji,

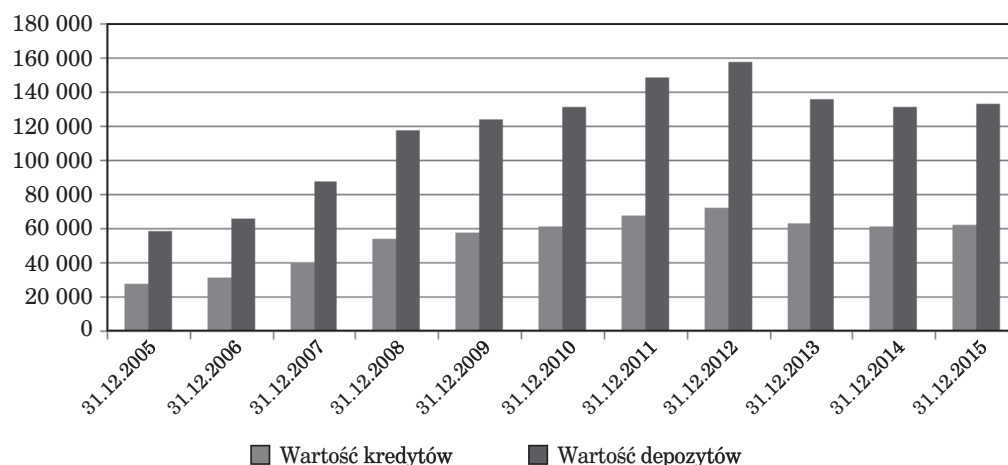
związanych z wypłacalnością i wykupem instrumentów skarbowych, strata banków z Cypru zmaterializowała się i wyniosła 3,5 mld euro¹⁸. Był to początek problemów banków na Cyprze i doprowadził do kryzysu w marcu 2013 roku.

Rysunek 8. Wartości depozytów banków na Cyprze w latach 2005–2015 (w tys. euro)

Źródło: Monetary and Financial Statistics, Central Bank of Cyprus, November 2009; Monetary and Financial Statistics, Central Bank of Cyprus, January 2016.

Rysunek 9. Wartość zgromadzonych depozytów i udzielonych kredytów przez banki na Cyprze w latach 2005–2015 (w tys. euro)

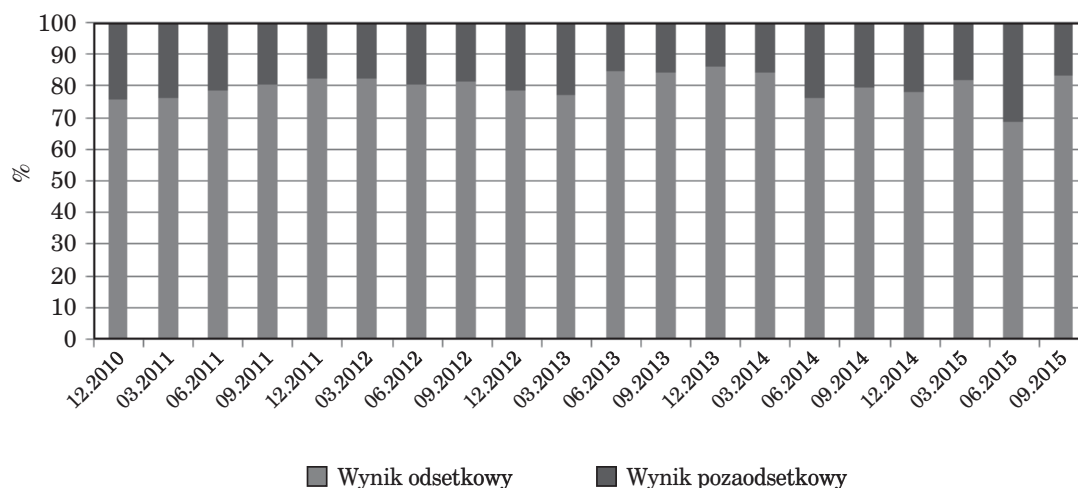

Źródło: Monetary and Financial Statistics, Central Bank of Cyprus, November 2009; Monetary and Financial Statistics, Central Bank of Cyprus, January 2016.

¹⁸ K. Phylaktis, *The Cyprus Debacle: Implications for the European Banking Union*, op. cit., s. 7.

Większość banków na Cyprze skupia się na tradycyjnej działalności bankowej, polegającej na pośrednictwie kredytowym, główne dochody czerpiąc ze źródeł odsetkowych (zob. rysunek 10). Zaostrzenie polityki kredytowej, w połączeniu ze spadkiem popytu na kredyt, wywołały spadek wielkości udzielanych kredytów i pożyczek, co negatywnie wpłynęło na przychody banków (zob. rysunek 11), które od 2012 roku notują spadki, podobnie jak koszty. Ograniczenia akcji kredytowej i konsekwencje kryzysu w Grecji (zmiana wartości depozytów) wpłynęły na zmniejszenie tej pozycji kosztów odsetkowych. Gwałtowny spadek w ostatnich trzech latach odnotowały również koszty administracyjne i osobowe, co wynikało z konieczności restrukturyzacji, banki ograniczały zatrudnienie, zamykały oddziały, obniżały wynagrodzenia. Było to przejawem głębokiej restrukturyzacji sektora bankowego i jednym z warunków porozumienia z „Trojką”, czyli Unią Europejską (UE), Międzynarodowym Funduszem Walutowym (MFW) i Europejskim Bankiem Centralnym (EBC).

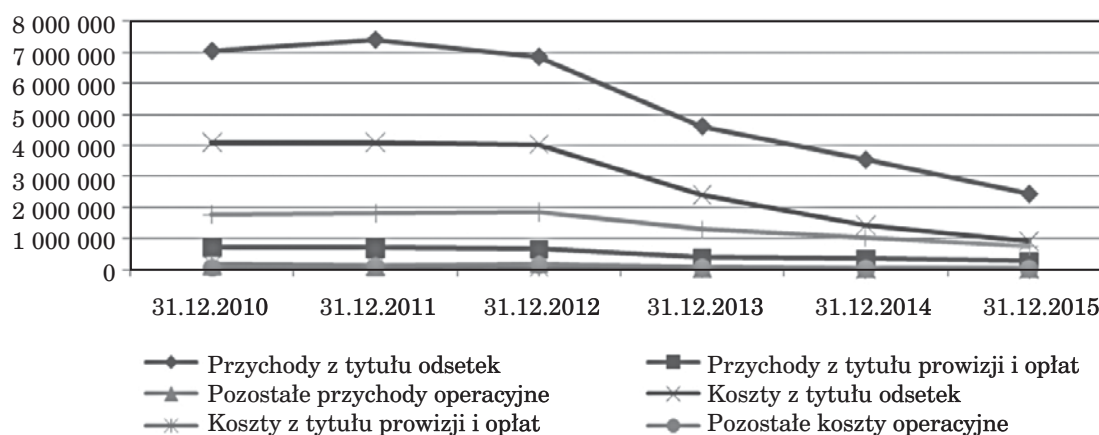
Rysunek 10. Struktura wyników uzyskiwanych przez banki na Cyprze w latach 2010–2015

Źródło: *Key aggregate financial indicators for the Cyprus banking sector 2015 Q3*, Central Bank of Cyprus, www.centralbank.gov.cy

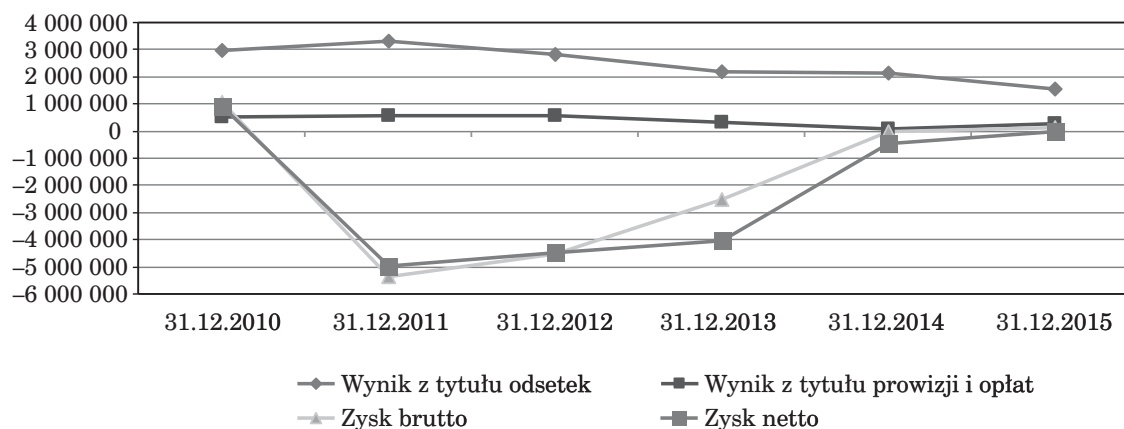
Do 2010 roku sektor bankowy na Cyprze był zyskowy, co miało swoje odzwierciedlenie zarówno w wyniku odsetkowym, jak i w finalnym zysku netto. Wydarzenia związane z kryzysem finansowym, w szczególności jego konsekwencje dla Grecji, odcisnęły bardzo mocne piętno na bankach i ich wynikach. Przejawem tego było ograniczenie zyskowności, pomimo dodatnich wyników na podstawowej działalności bankowej (m.in. dzięki aktywnej polityce kredytowej). Największą stratę netto banki zanotowały na koniec 2011 roku, co w głównej mierze zostało spowodowane utratą wartości aktywów finansowych, głównie greckich obligacji skarbowych (por. rysunek 12).

Rysunek 11. Dynamika głównych pozycji przychodów i kosztów w latach 2010–2015 (w tys. euro)

Źródło: Aggregate Cyprus Banking Sector Data – General, Central Bank of Cyprus, <http://www.centralbank.gov.cy>

Rysunek 12. Główne pozycje rachunku zysków i strat sektora bankowego na Cyprze

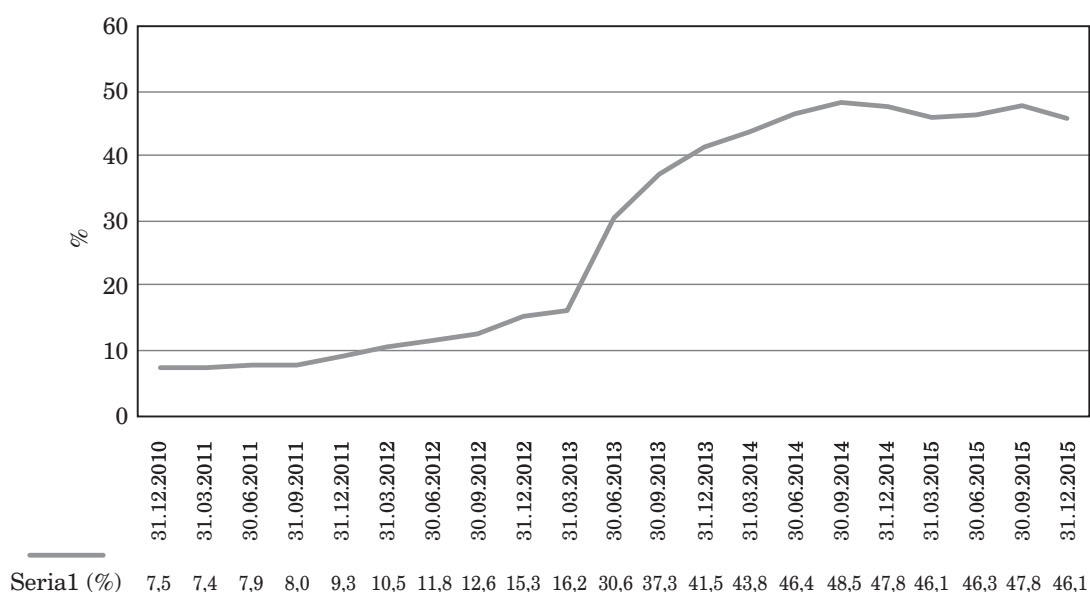

Źródło: Aggregate Cyprus Banking Sector Data – General, Central Bank of Cyprus, <http://www.centralbank.gov.cy>

Kryzys finansowy swoje odzwierciedlenie miał także w 2014 roku, kiedy banki musiały utworzyć rezerwy o wartości niespełna 150 mln euro (wzrost o prawie 1400% w porównaniu z grudniem 2013 r.). Sektor ponownie stał się rentowny w 2015 roku, w wyniku zmniejszenia kosztów tworzenia rezerw i odpisów wartości, przy jednoczesnym ograniczeniu wyniku odsetkowego. Widoczna jest także poprawa jakości aktywów będąca przejawem poprawy rentowności oraz niezbędnym krokiem w budowaniu stabilności i odporności sektora bankowego. Problemem jest

jednak wartość kredytów przeterminowanych, która na koniec listopada 2015 roku wynosiła 27,4 mld euro (13,7 mld euro kredyty udzielone instytucjom niefinansowym, z czego 9,3 mld to kredyty dla sektora MSP, 12,7 mld euro dla gospodarstw domowych). Odpowiadało to 46% wartości portfela kredytowego ogółem (zob. rysunek 13), z czego 80% to przeterminowanie przekraczające 90 dni¹⁹, które w ostatnim czasie ustabilizowały się, a w grudniu 2015 roku odnotowano nawet 40 mln spadek. Banki podejmują dalsze wysiłki w celu poprawy jakości portfela, poprzez ich restrukturyzację²⁰.

Rysunek 13. Udział kredytów przeterminowanych w kredytach ogółem^a

^a Dane obejmują wszystkie banki, łącznie z sektorem spółdzielczym, z wyłączeniem operacji zagranicznych (oddziały i filie znajdujące się za granicą).

Źródło: Aggregate Cyprus Banking Sector Data – General, Central Bank of Cyprus, www.central-bank.gov.cy

Rok 2013 był dla banków przełomowy w wielu wymiarach. Nastąpił wówczas gwałtowny spadek wartości gromadzonych depozytów i udzielanych kredytów, co przełożyło się na kondycję finansową całego sektora bankowego. Wydarzenia w tamtym okresie odcisnęły również swoje piętno na wartości kapitałów banków, ich płynności i wypłacalności. Dzięki pożyczce 10 mld euro nadzorca próbował zapewnić względny spokój i pewną stabilizację, a następnie wrócić na ścieżkę wzrostu, czego początki zauważyć można w 2015 roku.

¹⁹ Aggregate Cyprus Banking Sector Data – General, Central Bank of Cyprus, <http://www.central-bank.gov.cy>.

²⁰ Publication of data on Non-Performing Facilities with reference date 30 November 2015, Central Bank of Cyprus, 29 January 2016.

3. ANALIZA RENTOWNOŚCI SEKTORA BANKOWEGO

Analiza wskaźnikowa jest metodą często wykorzystywaną w procesie oceny sytuacji ekonomiczno-finansowej systemu bankowego i banków. Przybierając postać analizy ilościowej, przedstawia relacje określonych wielkości finansowych ważnych z punktu widzenia ich wzajemnych związków. W praktyce wykorzystuje się różne grupy wskaźników, będące przedmiotem analizy, najczęściej są to wskaźniki wypłacalności, efektywności, jakości aktywów i udzielonych zobowiązań pozabilansowych (struktury portfela)²¹. Wskaźniki finansowe, bazujące na zagregowanych wielkościach występujących w sprawozdaniach finansowych banków, umożliwiają syntetyczną ocenę procesów zachodzących w analizowanych instytucjach, bez „schożenia” na szczebel pojedynczej transakcji. Pomimo tego, nadal pozostają ważnym instrumentem analitycznym²². Najistotniejsze obszary analizy wskaźnikowej systemu bankowego i banku to wypłacalność, rentowność oraz jakość należności²³. Analiza kondycji sektora bankowego Cypru zostanie przeprowadzona przy użyciu wybranych wskaźników rentowności na podstawie informacji publikowanych przez bank centralny Cypru i EBC.

Wskaźniki rentowności wskazują, jaką efektywnością charakteryzował się sektor lub bank w danym okresie. W większości nie mają one wartości granicznych, jednak zaliczane są do grupy stymulantów, co oznacza, że im wyższa wartość, tym lepsza ocena (wartością graniczną jest zero, wskaźnik ujemny wskazuje na generowanie przez bank straty). Ich wysokość porównywana jest w czasie i w przestrzeni oraz z przyjętymi założeniami, prognozami²⁴. Do najpopularniejszych wskaźników rentowności zalicza się między innymi rentowność aktywów (*return on assets* – ROA), rentowność kapitału własnego (*return on equity* – ROE), wskaźnik poziomu kosztów (*cost to income ratio* – C/I)²⁵.

Wskaźnik zwrotu z aktywów (ROA) przedstawia zależność między wynikiem finansowym banku a jego majątkiem, ukazuje efektywność zarządzania majątkiem banku i informuje, ile groszy wyniku finansowego przynosi jeden złoty zaangażowanego majątku. Ocenia zdolność aktywów do generowania zysków. Drugi z najczęściej stosowanych wskaźników obrazuje rentowność kapitału własnego i ocenia zdolność zaangażowanych funduszy własnych do generowania zysków. Informuje, ile groszy wyniku finansowego (zysku lub straty) wygenerowała przeciętnie złotówka kapitału zaangażowanego przez właścicieli. Podobnie jak w przypadku ROA, wartość wskaźnika nie ma modelowego poziomu, jednak jego wartość powinna być

²¹ M. Zaleska (red.), *Współczesna bankowość...*, op. cit., s. 602.

²² M. Iwanicz-Drozdowska, *Zarządzanie finansowe bankiem*, Polskie Wydawnictwa Ekonomiczne, Warszawa 2012, s. 70.

²³ M. Zaleska (red.), *Współczesna bankowość...*, op. cit., s. 602.

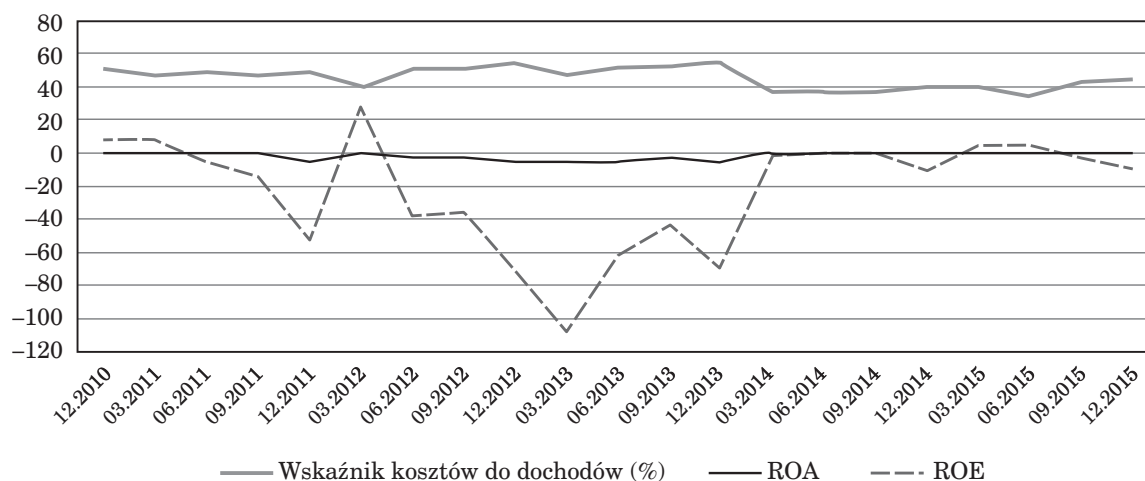
²⁴ *Ibidem*, s. 606.

²⁵ A. Gospodarowicz, A. Nosowski (red.), *Zarządzanie instytucjami kredytowymi...*, op. cit., s. 223.

jak najwyższa, gdyż wyższa rentowność kapitałów własnych oznacza możliwość dalszego rozwoju banku. Rentowność banków mierzona współczynnikami zwrotu z aktywów (ROA) i kapitału (ROE) w 2015 r. wykazywała pewne oznaki poprawy, chociaż nie do końca dawały one powody do zadowolenia.

Po bardzo trudnych latach 2012–2013, m.in. w wyniku strat banków (ujemne wartości obu wskaźników – por. rysunek 14), w pierwszych trzech kwartałach 2014 roku wartości ROA i ROE osiągały wartości dodatnie, aby na koniec roku znowu mieć wartości ujemne. W kolejnych okresach rentowność aktywów balansowała na granicy zera, natomiast ROE na początku roku 2015 był dodatni, aby w ostatnim kwartale ponownie osiągnąć wartości ujemne. O ile rentowność aktywów nie charakteryzowała się znaczącymi wahaniami, o tyle rentowność kapitałów w latach 2011–2014 ulegała znacznym turbulencjom, osiągając w marcu 2013 r. znaczne wartości ujemne. Wartości wskaźników pokrywają się z ujemnymi wynikami sektora i są efektem wspomnianych problemów banków w tym okresie.

Rysunek 14. Podstawowe wskaźniki obrazujące kondycję sektora bankowego na Cyprze w okresie od grudnia 2010 r. do grudnia 2015 r.

Źródło: Aggregate Cyprus Banking Sector Data – General, Central Bank of Cyprus, <http://www.centralbank.gov.cy>

Do grupy wskaźników rentowności zaliczany jest także wskaźnik poziomu kosztów będący ilorazem kosztów do przychodów. Przy uwzględnieniu wszystkich ponoszonych przez bank kosztów oraz wszystkich generowanych przychodów, jego wartość powinna oscylować w granicach 50–60%²⁶. W przypadku sektora bankowego Cypru jego wartość kształtuje się od 37% do ponad 55%. Spadek jego wartości po 2013 roku wynika z obniżenia kosztów działalności banków, restrukturyzacji

²⁶ *Ibidem*, s. 226.

sektora, spadku kosztów administracyjnych oraz ograniczenia działalności banków (obniżenia kosztów z tytułu odsetek, prowizji i opłat). Jednak na koniec września 2015 roku widoczny był ponowny wzrost (zob. rysunek 14). Na koniec 2013 roku jego wartość wynosiła 53,4%, 2014 r. – 40,3%, a na koniec września 2015 r. – 43,3%, podczas gdy średnia wartość dla krajów strefy euro to odpowiednio – 2013 r. – 60%, 2014 r. – 61%²⁷. Ostatnie wartości wskaźnika C/I stanowią pozytywny aspekt budowania stabilności sektora bankowego.

Ostatnie analizowane okresy świadczą o poprawie kondycji sektora, jest jednak za wcześnie, aby wyrażać osądy o trwałym i stabilnym trendzie wzrostowym. Jednak banki na Cyprze poprawiają swoją rentowność i efektywność funkcjonowania.

PODSUMOWANIE

Sektor bankowy na Cyprze składa się z kilku istotnych ogniw, które w całości stanowią o jego sile i potencjale. Ostatni kryzys finansowy bardzo mocno wpłynął na kondycję banków i całego sektora, gdyż w swoich portfelach miały one greckie obligacje skarbowe i były mocno zaangażowane w działalność na tym rynku. Spowodowało to duże zmiany instytucjonalne. Po znacznych zawirowaniach w strukturach własnościowych i organizacyjnych, banki zostały dokapitalizowane w celu poprawy efektywności, ale również zaufania klientów, które zostało mocno nadzarpięte. Ostatnie wyniki uprawniają do optymizmu, że banki na Cyprze powoli odbudowują swoją pozycję, jednak pozostały jeszcze wyzwania, których realizacja bardziej uzdrowi ich kondycję²⁸. Przeprowadzone reformy i kapitałowe wzmocnienie banków, które można uznać za sukcesy, przynoszą pierwsze efekty, jednak jest jeszcze sporo do zrobienia. Jedną z najważniejszych kwestii jest przywrócenie zaufania klientów, nie tylko zagranicznych, ale przede wszystkim krajowych gospodarstw domowych i przedsiębiorstw, a także racjonalizacja kosztów działalności, zwłaszcza w erze bankowości internetowej oraz zdalnego dostępu do produktów bankowych. Z pewnością wyzwaniem, przed którym stoi sektor bankowy na Cyprze, jest poprawa jakości portfela kredytowego, która zwiększy stabilność funkcjonowania. Obniżenie wskaźnika kredytów przeterminowanych w portfelu kredytowym jest wyzwaniem, od realizacji którego zależy kondycja sektora. Restrukturyzacja portfela kredytowego powinna postępować i być realizowana w parze z ponownym rozwojem tradycyjnej bankowości, jednak na zdrowych i trwałych fundamentach, opartych na stabilnych, długoterminowych depozytach i działalności kredytowej nie generującej nadmiernego ryzyka.

²⁷ Report on financial structures, European Central Bank, October 2015, s. 35.

²⁸ Restoring Confidence in Cyprus. The Outlook for the Cypriot Banking System, Keynote speech by Mrs Chrystalla Georghadji, Governor of Central Bank of Cyprus, at the 10th Economist Cyprus Summit, Nicosia, 4 November 2014.

Streszczenie

Cypr z uwagi na preferencje podatkowe i korzystniejsze warunki inwestowania kapitału stał się istotnym centrum usług finansowych w swoim regionie. Usługi, w tym finansowe, zaczęły odgrywać coraz ważniejszą rolę w gospodarce. Sytuacja ta doprowadziła do szybkiego rozwoju sektora bankowego, który głównie dzięki depozytom nierezydentów posiadał wolne środki. Banki zainwestowały je m.in. w greckie papiery dłużne, co w przypadku zmaterializowania się problemów Grecji, znacząco odbiło się na sytuacji całego sektora.

Dzięki umowie z Trojką i po przeprowadzeniu niezbędnych reform banki zaczęły powoli odzyskiwać pozycję sprzed kryzysu. Za wcześnie jednak jest, aby stwierdzić, że najgorsze banki na Cyprze mają za sobą. Przed nimi jeszcze wiele pracy, aby poprawić swoją kondycję i przywrócić zaufania wśród klientów.

Słowa kluczowe: sektor bankowy, banki na Cyprze, aktywa, pasywa, zyskowność banków

Abstract

Since its tax preference and favorable conditions for capital investment Cyprus has become an important financial services center in its region. Services, including financial ones, begun to play an increasingly important role in the economy. This situation has led to the rapid development of the banking sector. Banks invested among Greek debt. What, when Greek problems have materialized, significantly influenced the situation of the sector. After reforms banks began to gradually recover to pre-crisis position. However, it is too early to conclude that banks are on the right way to return to their profitability. There is still a lot of work to improve financial condition and restore confidence among customers.

Key words: banking sector, banks in Cyprus, assets, liabilities, banks profitability

BIBLIOGRAFIA

- Aggregate Cyprus Banking Sector Data – General, Central Bank of Cyprus, <http://www.centralbank.gov.cy>
- Annual Financial Report 2014, Bank of Cyprus Group, 2014.
- Banking Structures Report, European Central Bank, Raporty w latach 2006–2015.
- EU Banking Structure, European Central Bank, September 2010.

- Financial Stability Report, 30 September 2015, Central Bank of Cyprus, Nicosia-Cyprus, 2015.
- Georgiadou L., *The financial sector in Cyprus: structure, performance and main developments*, [w:] Ch. Thimann (red.), *Financial Sectors in EU Accession Countries*, European Central Bank, July 2002.
- Gospodarowicz A., Nosowski A. (red.), *Zarządzanie instytucjami kredytowymi*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2012.
- Iwanicz-Drozdowska M., *Zarządzanie finansowe bankiem*, Polskie Wydawnictwa Ekonomiczne, Warszawa 2012.
- Key aggregate financial indicators for the Cyprus banking sector 2015 Q3, Central Bank of Cyprus.
- Kośka M., *Cypr nie powtórzył greckiego scenariusza*, www.obserwatorfinansowy.pl
- Monetary and Financial Statistics, Central Bank of Cyprus, November 2009.
- Monetary and Financial Statistics, Central Bank of Cyprus, January 2016.
- Orphanides A., Syrichas G., *The Cyprus economy, Historical Review Projects Challenges*, Central Bank of Cyprus, 2012.
- Phylaktis K., *The Cyprus Debacle: Implications for the European Banking Union*, Emerging Markets Group Working Paper Series, September 2015.
- Proniewski M., Tarasiuk W., *Zarządzanie instytucjami kredytowymi. Strategie, modele biznesowe i operacyjne*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2012.
- Pruchnicka-Grabias I., *Przyczyny kryzysu bankowego na Cyprze*, <http://ec.europa.eu>
- Publication of data on Non-Performing Facilities with reference date 30 November 2015, Central Bank of Cyprus, 29 January 2016.
- Report on financial structures, European Central Bank, October 2015.
- Restoring Confidence in Cyprus. The Outlook for the Cypriot Banking System, Keynote speech by Mrs Chrystalla Georghadji, Governor of Central Bank of Cyprus, at the 10th Economist Cyprus Summit, Nicosia, 4 November 2014.
- Stephanou C., *The Banking System in Cyprus: Time to Rethink the Business Model?* Cyprus Economic Policy Review 2011, Vol. 5, No. 2.
- Witryna internetowa Banku Światowego: <http://databank.worldbank.org>
- Witryna internetowa Banku Centralnego Cypru: <http://www.centralbank.gov.cy>
- Witryna internetowa Cooperative Central Bank: www.coopbank.com.cy
- World Development Indicators: Financial access, stability and efficiency, 2015 States and Markets, www.worldbank.org.
- Zaleska M. (red.), *Współczesna bankowość*, Difin, Warszawa 2008.